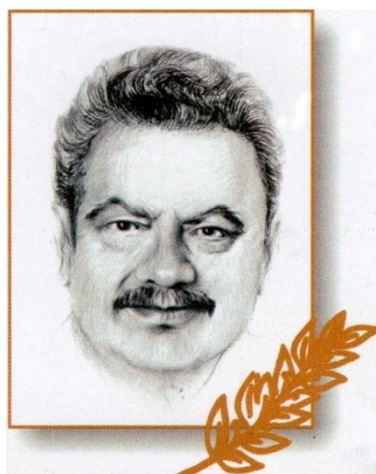

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Філологічний факультет
Кафедра української мови імені професора К. Ф. Шульжука

ЛІНГВІСТИЧНІ СТУДІЇ МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ

Збірник наукових праць

Випуск 13

Рівне – 2023

УДК: 81. Л 59
ББК: 81.2 Укр.

Затверджено до друку вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 10 від 28 вересня 2023 року)

Рецензенти:

Лесюк М. П., доктор філологічних наук, завідувач кафедри слов'янських мов Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника;

Ніколасенко Л. І., кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник відділу слов'янських мов Інституту мовознавства імені О. О. Потебні;

Деменчук О. В., доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри романо-германської філології Рівненського державного гуманітарного університету.

Редакційна колегія:

Адах Н. А., канд. філол. н., доцент кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ (*заст. гол. ред.*);

Архангельська А. М., докт. філол. н., професор кафедри славістики (секція україністики) Університету ім. Ф. Палацького в Оломоуці (Чеська Республіка);

Вокальчук Г. М., докт. філол. н., професор кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ;

Вокальчук Є. Л., канд. пед. н., доцент, завідувач навчально-методичного кабінету Рівненського економіко-технологічного коледжу НУВГП;

Волос Н. П., канд. філол. н., доцент кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ (*гол. ред.*);

Гаврилюк Н. В., канд. філол. н., доцент кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ (*заст. гол. ред.*);

Кірілкова Н. В., канд. філол. н., доцент кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ;

Кузьмич О. О., канд. філол. н., доцент кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ;

Максимчук В. В., канд. філол. н., доцент, завідувач кафедри української мови і літератури НУ «Острозька академія»;

Медведь В.В., здобувач ступеня в/о PhD кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ;

Мороз Л. В., канд. філол. н., професор, завідувач кафедри іноземних мов РДГУ;

Ніколайчук Г. І., канд. пед. н., професор, декан філологічного факультету РДГУ;

Ричагівська Ю. Є., канд. філол. н., доцент кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ (*заст. гол. ред.*);

Совтис Н. М., докт. філол. н., професор, завідувач кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ;

Шкарбан Т. М., канд. філол. н., доцент кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ.

Л 59 **Лінгвістичні студії молодих дослідників**: Збірник наукових праць. Рівне : РДГУ. Вип. 13. 2023. 226 с.

До збірника увійшли статті студентів і магістрантів, аспірантів, кандидатів і докторів філологічних наук. У працях розглянуто актуальні питання граматики сучасної української мови, лексикології, неології, лінгводидактики.

Для викладачів, аспірантів, студентів-філологів, учнів шкіл.

Відповідальна за випуск – канд. філол. наук, доцент Н. П. Волос.

Видання здійснено в межах наукового проєкту кафедри української мови імені професора К. Ф. Шульжука Рівненського державного гуманітарного університету «Лінгвістичні студії молодих дослідників».

Бортнік Віра

(Науковий керівник – Гаврилюк Н. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Зозюк І. В., учитель української мови та літератури Сарненського ліцею № 5)

**ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ НАЗВ ОСІБ ЧОЛОВІЧОЇ І
ЖІНОЧОЇ СТАТІ В МОВІ СУЧАСНИХ МЕДІА**

Статтю присвячено виявленню тенденції уживання назв осіб чоловічої та жіночої статі в сучасних медіа. Виявлено, що в мові ЗМІ серед номінацій у формі однини домінують маскулінитиви на позначення чоловіків. Для позначення осіб жіночої статі у формі однини в українських медіа почали надавати перевагу фемінітивам, а не маскулінитивам.

Ключові слова: засоби масової інформації, назва особи, маскулінитив, фемінітив, чоловічий рід, жіночий рід.

The article is devoted to the identification of trends in the use of male and female names in modern media. It was found that in the language of the mass media, among nominations in the singular form, masculinities to denote men dominate. To denote persons of the female gender in the singular form, the Ukrainian media began to give preference to femininity rather than masculinity.

Key words: mass media, personal name, masculine, feminine, masculine, feminine.

Мова сучасних засобів масової інформації є своєрідним зрізом, що відображає мовні смаки суспільства, які більшою чи меншою мірою мають вплив на розвиток літературної мови. Тому дослідження мовних особливостей сучасних медіатекстів, що перебуває у сфері зацікавлень медіалінгвістики, є одним із перспективних напрямів мовознавства. Найдинамічнішим рівнем мовної системи є лексичний, який перебуває у постійному розвитку, що

виявляється у появі нових одиниць та виході з ужитку інших. Оновлення лексичних засобів мови найяскравіше відображається в медійному дискурсі, який за ступенем впливу на суспільство вирізняється з-поміж інших видів дискурсу. Активно відреагував медійний дискурс і на запит принаймні частини суспільства щодо творення і вживання фемінітивів – назв осіб жіночої статі. Поява таких одиниць і до сьогодні викликає бурхливі обговорення в різних прошарках суспільства.

Погоджуємося з думкою науковців з Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України: «Мова щоденно реагує на суспільні запити. <...> Варто пам'ятати, що творцем мови є народ, а в ньому багато і прихильників / прихильниць розширення діапазону фемінативів, і його противників / противниць. Отримання суспільної санкції на входження тих чи тих слів у національний лексикон потребує часу. Уживання новітніх фемінативів саме зараз проходить соціальну апробацію. Чи доцільно запроваджувати паралельні слова-фемінативи для всіх «чоловічих» іменників? Які словотвірні засоби мають використовуватися для цього в кожному конкретному випадку? Які з новітніх фемінативів увійдуть до словника нормативної української мови? Це питання, на які може відповісти лише майбутнє» [1]. Тому актуальним є відстеження тенденцій творення і вживання новітніх фемінітивів у сучасних медіа.

Мета статті – виявити тенденції вживання назв осіб чоловічої та жіночої статі в сучасних ЗМІ.

Творення нових номінацій на позначення осіб жіночої статі спостерігалось в мові ЗМІ з кінця ХХ століття, але після прийняття нової редакції українського правопису 2019 р. воно набуло масштабного характеру. Паралельно із творенням нових фемінітивів у медіа відбувається бурхливе обговорення доцільності цього процесу. Свої думки з цього приводу висловлюють журналісти, редактори, перекладачі та власне науковці-філологи. Більшість коментаторів позитивно оцінюють творення і вживання в мові ЗМІ нових фемінітивів, вважаючи що цей процес відображає потреби і

запити сучасного суспільства і не суперечить системі української мови, яка має необхідні ресурси для продукування номінацій на означення осіб жіночої статі. Так, кандидат філологічних наук Людмила Павлюк вважає, що «фемінітиви, тобто диференційовані за гендерною ознакою назви професій та інших ідентичностей, варто використовувати насамперед тому, що такий слововжиток відповідає потребі соціальної репрезентованості жінки в суспільстві» [3]. За її словами, «використання фемінітивів розвиває й саму мову, адаптує її до життєвих реалій» [3].

Обережнішими є думки мовознавців з Інституту української мови НАН України. Вони передусім наголошують на хибному тлумаченні норми правопису (§ 32, п. 4), який «не санкціонує широкого творення фемінітивів, а лише наводить мовні засоби, за допомогою яких в українській мові протягом багатьох десятиліть, а то й століть, утворюються назви осіб жіночої статі» [2, с. 35]. Однак і категоричного заперечення творення нових фемінітивів науковці не висловлюють, стверджуючи, що нові явища в мові (в тім числі і творення фемінітивів) реалізуються «значною мірою незалежно від ставлення до цих явищ мовознавців» [1].

Спостерігаємо в лінгвістичних розвідках останніх років надання переваги дослідженням, у яких увага зосереджена на процесах творення і вживання лише фемінітивів, що вважаємо нелогічним. Тому нашу роботу присвятили виявленню тенденцій уживання в мові ЗМІ і маскулінитивів, і фемінітивів (у формі однини і множини).

Для створення вибірки назв осіб чоловічої і жіночої статі було проаналізовано всі публікації на інтернет-порталі «Українська правда» за 04.11.2022 р. і 04.12.2022 р. (загалом зафіксовано 863 номінації, розподілені за певними групами). До уваги бралися назви осіб як у формі однини, так і у формі множини, які мають граматичні або семантичні показники розрізнення категорії роду. Не долучалися до аналізу іменники спільного роду. За результатами аналізу було виділено три групи номінацій, які вживаються у

формі однини, і чотири групи номінацій, які вживаються у формі множини. Назви осіб у формі однини ми виокремили в такі групи:

- 1) маскулінитиви у формі однини на позначення чоловіків;
- 2) маскулінитиви у формі однини на позначення жінок;
- 3) фемінитиви у формі множини на позначення жінок.

Від назв осіб чоловічої і жіночої статі у формі однини утворюються паралельні варіанти у формі множини, напр.: *захисник – захисниця, захисники – захисниці*. Однак більш усталеною завжди була традиція, коли іменники чоловічого роду у формі множини позначали і чоловіків, і жінок. У нашому дослідженні ми виявили такі варіанти вживання назв осіб у формі множини:

- 1) маскулінитиви у формі множини на позначення чоловіків;
- 2) маскулінитиви у формі множини на позначення і чоловіків, і жінок;
- 3) фемінитиви у формі множини на позначення жінок;
- 4) одночасне вживання маскулінитивів і фемінитивів у формі множини на позначення і чоловіків, і жінок.

Наш аналіз засвідчив, що в медійному дискурсі серед номінацій у формі однини домінують маскулінитиви на позначення чоловіків (у середньому понад 70 % уживань). Таку перевагу пояснюємо гендерною ситуацією в сучасному українському суспільстві. У політиці, громадській діяльності, військовій справі, загалом на керівних посадах більше чоловіків, і відповідно у ЗМІ вживається більше назв осіб чоловічої статі для їх позначення. Ми також спостерегли, що в публікаціях за грудень кількість маскулінитивів вже дещо менша, ніж у публікаціях за листопад.

Для позначення осіб жіночої статі у формі однини в українських медіа почали надавати перевагу фемінитивам (близько 20 %), а не маскулінитивам (менше 10 %). Отже, можемо говорити, що наявна до недавнього часу норма і традиція застосовувати маскулінитиви на позначення жінок стає все менш актуальною. Однак зазначимо, що з-поміж власне фемінитивів переважають традиційні назви осіб жіночої статі, які засвідчені ще в одинадцятитомному словнику української мови (*медсестра, речниця, офіціантка,*

адміністраторка, редакторка, директорка, викладачка, вчителька та ін.), і менше новітніх (комунікаційниця, міністерка, історикиня, парамедикиня, режисерка та ін.). Також ми виявили, що подекуди в сучасному медійному дискурсі трапляються вживання в одній публікації і фемінітива, і маскулінітива на означення тієї самої особи жіночої статі. Такі випадки свідчать про неусталеність норм уживання фемінітивів.

Серед назв осіб у формі множини абсолютну перевагу мають номінації, утворені від назв осіб чоловічого роду, які позначають і чоловіків, і жінок (політики, міністри, захисники, екологи, актори та ін.). Виявлено лише окремі приклади вживання в одному контексті маскулінітивів і фемінітивів у формі множини (українці та українки; захисниці та захисники; кінодіячів(ок)).

Отже, результати дослідження свідчать, що в мові українських ЗМІ загалом переважають маскулінітиви, хоча простежується тенденція до збільшення вживання фемінітивів.

Література

1. Про фемінітиви в сучасній українській мові. Сайт Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. URL: <http://www.inmo.org.ua/news/>
2. Український правопис. Київ: Наукова думка. 2019. 390 с.
3. Фемінітиви в українських медіа: «за» і «проти». Погляд науковців-філологів та гендерних експертів. День : вебсайт. URL : <https://day.kyiv.ua/article/bloh-lshzh/feminityvy-v-ukrayinskykh-media-za-i-proty>

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1

ДИНАМІКА ГРАМАТИЧНОГО ЛАДУ УКРАЇНСЬКОЇ ТА
ІНШИХ СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ

Волос Наталія, Воробієвська Яна. ОСОБЛИВОСТІ СИНТАКСИЧНО-СТИЛІСТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ МОВИ ТВОРІВ ІРЕНИ КАРПИ.....	4
Гуменюк Яніна. ЗВЕРТАННЯ У ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ ПАВЛА ГІРНИКА.....	13
Дубенчук Аліна, Мельник Наталія. СКЛАДНОПІРЯДНЕ РЕЧЕННЯ В МОВОСТИЛІ ЮРІЯ ВИННИЧУКА: СТРУКТУРА, СЕМАНТИКА.....	21
Саджайя Діана. ПОВТОР ЯК СИНТАКСИЧНО-СТИЛІСТИЧНА ДОМІНАНТА В ПОЕЗІЇ ВАСИЛЯ СТУСА.....	27
Шкарбан Тамара, Сачковська Юлія. СИНТАКСИЧНІ ПАРАМЕТРИ ПРОЗИ ДАРИ КОРНІЙ.....	34

РОЗДІЛ 2

ЛЕКСИЧНА СИСТЕМА МОВИ В ЇЇ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКАХ ТА ІНДИВІДУАЛЬНИХ
ВИЯВАХ

Бортнік Віра. ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ НАЗВ ОСІБ ЧОЛОВІЧОЇ І ЖІНОЧОЇ СТАТІ В МОВІ СУЧАСНИХ МЕДІА.....	44
Веремчук Ольга. ОСОБЛИВОСТІ СТИЛІСТИЧНОЇ ТРАНСПОЗИЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ.....	49
Власюк Іванна. АНАЛІЗ ІСТОРІЇ БЛІНГВІЗМУ В УКРАЇНІ ТА ВПЛИВ ІСТОРИЧНИХ ПОДІЙ НА ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ СИТУАЦІЇ.....	56
Володько Анастасія. МЕТАФОРА В ПІСЕННИХ ТЕКСТАХ АНДРІЯ КУЗЬМЕНКА.....	64
Дячук Вікторія, Шкарбан Тамара. ЕМОЦІЙНО ЗАБАРВЛЕНА ЛЕКСИКА ЯК ОЗНАКА ІДЮСТИЛЮ ОКСАНИ ЗАБУЖКО.....	70
Кравець Євгенія. ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АВТОРСЬКОГО СТИЛЮ М. ВІНГРАНОВСЬКОГО (НА МАТЕРІАЛІ ПОВІСТЕЙ «СІРОМАНЕЦЬ», «ПЕРВІНКА», «КІНЬ НА ВЕЧІРНІЙ ЗОРІ»).....	76
Кузьмич Оксана, Муляр Тетяна. СТИЛЕТВІРНА Й ТЕКСТОТВІРНА РОЛЬ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИКИ В РОМАНІ В. ЛИСА «СТОЛІТТЯ ЯКОВА».....	83
Лясковська Аліна. ПЕРЕКЛАДИ ТВОРІВ С. ЛЕМА УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ....	92

Ричагівська Юлія, Захарчук Ольга. ХУДОЖНІ ФУНКЦІЇ ДІАЛЕКТИЗМІВ У РОМАНІ ВАСИЛЯ ШКЛЯРА «ТРОЩА».....100

Совтис Наталія, Цапук Ангеліна. ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ «ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ» У ХУДОЖНЬОМУ ОСМИСЛЕННІ ТЕМИ ВІЙНИ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРЧОСТІ ЛІНИ КОСТЕНКО).....105

Стельмах Антоніна. ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ ЯК НАУКИ.....117

Шершун Богдана. ХУДОЖНІСТЬ ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ ЯК ДЖЕРЕЛО СТИЛІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....124

РОЗДІЛ 3

НЕОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКИЙ І ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ВИМІРИ

Адах Наталія, Котович Мар'яна. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКИХ ІМЕННИКІВ ПАВЛА ВОЛЬВАЧА.....139

Вокальчук Євген, Парницька Ірина, Хом'якова Марта. МАТЕРІАЛИ ДО «СЛОВНИКА УКРАЇНСЬКОГО СПРОТИВУ (НЕОЛОГІЯ ДОБИ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ 2014–2023 РОКІВ)».....147

Дрегель Тетяна. НЕОЛОГІЗМИ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ І КЛАСИФІКАЦІЇ.....156

Кулик Ірина. НЕОЛОГІЯ СУЧАСНИХ ПОЕТІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ.....163

Лобач Валерія. НЕОЛОГІЗМИ ДОБИ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ 2014–2023 РОКІВ...169

Нагорна Юлія. СЛОВОТВІРНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКИХ НОВОТВОРІВ У ТЕКСТАХ УКРАЇНСЬКОЇ ПОСТМОДЕРНОЇ ПРОЗИ.....179

Нивчик Зоряна. ЛЕКСИКОГРАФІЧНИЙ ОПИС НЕОЛОГІЗМІВ ДОБИ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ 2014–2023 РОКІВ (словникові матеріали).....186

Савицька Катерина. СЛОВОТВОРЧІСТЬ ВАЛЕНТИНИ ЛЮЛІЧ ТА НАТАЛІЇ ДЕМЕДЮК ДОБИ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ 2014-2023 РР. (ЛЕКСИКОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ).....204

РОЗДІЛ 4

МОВНА ОСВІТА Й КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ

Коваль Марина. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....210

Колеснікова Юлія. МОВНА ОСВІТА І КУЛЬТУРА МОВИ ЯК СКЛАДОВІ КУЛЬТУРНОЇ ДЕОКУПАЦІЇ ДОНБАСУ В КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ.....	215
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	221
ЗМІСТ.....	223

Наукове видання

ЛІНГВІСТИЧНІ СТУДІЇ МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ

Збірник наукових праць «Лінгвістичні студії молодих дослідників»

Випуск 13

Головний редактор *Волос Н. П.*

Заступники головного редактора *Адах Н. А., Гаврилюк Н. В., Ричагівська Ю. Є.*

Відповідальна за випуск *Волос Н. П.*

У дизайні обкладинки використано портрет професора К. Ф. Шульжука (автор – О. Г. Сорока)

Лінгвістичні студії молодих дослідників: Збірник наукових праць. Рівне : РДГУ. Вип. 13. 2023. 226 с.

Linguistic Studies of Young Researchers: A Collection of Scientific Works. Rivne : RSHU. Vol. 13. 2023. p.226.

The collection includes articles of students and masters, postgraduates, candidates and doctors of philological sciences. The works dealt with topical issues of the grammar of the modern Ukrainian language, lexicology, neology, linguocultural and comparative studies.

It is intended for teachers, postgraduates, students of philology, schoolchildren.

Адреса редколегії:

кафедра української мови імені професора К. Ф. Шульжука
Рівненського державного гуманітарного університету, вул. Пластова, 31, м. Рівне, 33000.